

УДК 327.56:004.738.5(477)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.55.34>

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ТА ВИКЛИКИ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА МОЖЛИВИХ СЦЕНАРІЇВ ЗАХИСТУ

Ігор Доцяк

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
факультет історії, політології і міжнародних відносин,
кафедра політології
вул. Шевченка, 57, 76001, м. Івано-Франківськ, Україна*

Наукова стаття присвячена аналізу регіональних аспектів та викликів в сфері інформаційної безпеки України, особливо в умовах гібридної війни. Адже інформаційна безпека не є однорідною для всіх регіонів України, а залежить від низки особливостей, таких як етнічний, мовний, культурний, релігійний, політичний та економічний склад населення, рівень медіаграмотності та критичного мислення, доступність та якість інформаційних ресурсів, вплив зовнішніх акторів. Зокрема, через відсутність наукових досліджень, які б комплексно аналізували регіональні аспекти та виклики в сфері інформаційної безпеки України, а також пропонували можливі сценарії захисту відповідно до специфіки окремих регіонів.

У статті розглядаються основні інформаційні загрози, які здійснює в першу чергу Російська Федерація, а також загрози в інформаційному просторі, що походять з угорських медіа-ресурсів. Зокрема, розглядається роль регіональних медіа в формуванні медійної картини країни.

В ході проведеного дослідження визначено рівні вразливості до інформаційних впливів, розглянуто механізми та наслідки розповсюдження російського телевізійного сигналу на прикордонних територіях, а також використання супутникового мовлення, українських операторів кабельного телебачення та регіональних телерадіокомпаній. В контексті даного дослідження приділяється увага ролі регіональних медіа в посиленні впливу зовнішніх чинників на медійну картину країни та маніпулюванні громадською думкою. Пропонується дослідити ситуацію в розрізі окремих регіонів, а також запропоновано можливі сценарії та рекомендації відповідно до специфіки окремих регіонів.

Наголошено на необхідності комплексного підходу та спільних зусиль як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях для ефективної протидії пропаганді та дезінформації та зміцнення інформаційної безпеки України.

Ключові слова: інформаційна безпека, регіональні виміри, гібридна війна, інформаційні впливи, регіональні ЗМІ, мас-медіа, інформаційна війна.

Постановка проблеми. Інформаційна безпека є одним з важливих елементів національної безпеки, особливо в умовах гібридної війни. Однак інформаційна безпека не є однорідною для всіх регіонів України, а залежить від низки особливостей, таких як етнічний, мовний, культурний, релігійний, політичний та економічний склад населення, рівень медіаграмотності та критичного мислення, доступність та якість інформаційних ресурсів, вплив зовнішніх акторів.

Такі особливості визначають різні рівні вразливості та стійкості регіонів до інформаційних загроз, а також потребують розробки та застосування адекватних та диференційованих стратегій захисту інформаційної безпеки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні відсутні наукові дослідження, які б комплексно аналізували регіональні аспекти та виклики в сфері

інформаційної безпеки України, а також пропонували можливі сценарії захисту відповідно до специфіки окремих регіонів. Тому актуальним є проведення такого аналізу та розробка рекомендацій для підвищення рівня інформаційної безпеки України в цілому та її окремих регіонів зокрема.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета даного дослідження полягає в аналізі регіональних аспектів та викликів в сфері інформаційної безпеки України, а також необхідно визначити особливості та можливі сценарії захисту від інформаційних загроз.

Зокрема з поставленої мети можна виокремити такі завдання:

- 1) Розглянути основні загрози в сфері інформаційної безпеки України.
- 2) Проаналізувати регіональну специфіку та проблеми інформаційної безпеки України, враховуючи етнічний, мовний, політичний контекст.
- 3) Виявити рівні вразливості та стійкості регіонів до інформаційних загроз, а також фактори, що їх впливають.
- 4) Сформувати можливі сценарії захисту інформаційної безпеки України в цілому та надати рекомендації для підвищення рівня інформаційної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема визначення сутності, значимості та дослідження інформаційної безпеки була розглянута у працях таких вчених, як В. Виздрік, К. Долженко, Б. Кормич, М. Швець, А. Русакевич та ін. Однак, переважна більшість робіт науковців присвячені питанням забезпечення інформаційної безпеки як важливої складової національної безпеки. Наукові дослідження, які комплексно вивчають питання визначення загроз, що впливають на рівень забезпечення інформаційної безпеки регіону, у вітчизняному науковому просторі є рідкісними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційна безпека стала ключовим аспектом сучасного світу, особливо в умовах геополітичних конфліктів та напружених відносин між державами. Україна, знаходячись на перетині різних інтересів та конфліктів, зазнає значних викликів щодо забезпечення своєї інформаційної безпеки в регіональному контексті.

Розповсюдження інформаційного впливу через різноманітні засоби масової комунікації та Інтернет є ключовим аспектом регіональної інформаційної безпеки України. Цей вплив має потенціал формувати свідомість громадян як на масовому, так і на індивідуальному рівні, що визначає їхню економічну, політичну, моральну та загально-культурну поведінку. Негативні аспекти цього впливу можуть мати серйозні наслідки як для особистості, так і для держави, включаючи загрозу національній безпеці та стабільності суспільства [4].

Одним із головних викликів при розгляді даного аспекту є агресивна діяльність Російської Федерації, спрямована на дестабілізацію та підриг внутрішньої ситуації в Україні через інформаційні кампанії, кібератаки та дезінформацію.

Після Революції Гідності та зміни влади в Україні, Кремль вжив різних заходів для втручання у внутрішні справи нашої держави на суспільно-політичному рівні. Для досягнення цієї мети, він використовував повний арсенал пропаганди, політичних провокацій та дезінформації [3, с. 49]. Основним інструментом впливу на українське суспільство стало поширення сигналу російських телеканалів через супутник, особливо в інформаційному просторі Донецької та Луганської областей, де домінують російські медіа.

Російська Федерація підтримує ескалацію конфлікту перш за все в найбільш російськомовних регіонах України. Найбільший простір для своїх підступів отримала російська пропаганда у лютому 2014 року, адже український уряд після Революції Гідності не зміг ефективно протистояти інформаційній агресії з боку РФ. Слова «Крим наш» та «Донбас є і буде українським» – цього виявилось недостатньо, треба було давати конкретні дії та

роз'яснення ситуації українцям, що дало російській пропаганді широкий простір для їх інсинуацій [2, с. 146].

Одним із перших наративів, які почала використовувати пропаганда РФ, є позиція про «нелегітимність української влади» для того, щоб виправдати свою агресію проти України, таку як анексія Криму, підтримка сепаратистів на сході України та повномасштабна військова агресія. Росія намагається переконати світ, що вона захищає своїх земляків в Україні від українських «неонацистів», які прийшли до влади внаслідок «державного перевороту» [6, с. 69].

Один із основних підходів, який використовує Кремль, стосується твердження про те, що «російська меншина піддається утискам в Україні». Ця маніпуляція спрямована, перш за все на створення уявлення про те, що всі аспекти російської присутності в Україні (мова, церква, історія та культура, російська меншина, проросійські ЗМІ та політики) піддаються незаконному і примусовому вигнанню. Основна мета цього наративу полягає у створенні образу ворога та ескалації націоналістичних настроїв та території Росії. Ця стратегія призначена для підтримки російського впливу в Україні, особливо на її Півдні та Сході [2, с. 146-147].

Перед початком російської агресії, українська мова була мало поширеною в бізнес-середовищі, у державних установах та освітніх закладах. Присутність української культури в регіональному контексті була мінімальною, що створювало загрозу її зникнення. В східних та південних регіонах України українська мова потребувала захисту.

Українські прикордонні райони, що мають спільний кордон з Росією, були мало або зовсім не зв'язані з регіональними та місцевими телеканалами України до початку вторгнення сепаратистів. Крім того, у більшості з цих населених пунктів не було телевізійного сигналу національних українських каналів протягом усього часу існування української держави. Натомість, на цих територіях переважав російський телевізійний контент, який надавали федеральні та регіональні канали. Протягом усіх років незалежності України, не вдалося змінити цю ситуацію з масовим доступом до українських телеканалів через брак фінансування та політичної волі [6, с. 68-69].

Росія не тільки використовувала наявні аналогові канали, а й застосовувала цифрові технології для втручання у телевізійний простір України. Вільний частотний ресурс для цифрового телебачення у прикордонних районах вже був зайнятий, і Росія продовжувала активно використовувати ці можливості для посилення свого впливу [3, с. 51-52]. У той же час Україна не мала розробленої та дієвої інформаційної політики, спрямованої на формування потреби в європейському цивілізаційному виборі.

Країна-агресор систематично вирішувала питання про захоплення частини національного інформаційного простору України у сфері медіа. Вона активно розповсюджувала свій телевізійний сигнал на прикордонних територіях, а також використовувала супутникове мовлення, українських операторів кабельного телебачення та регіональні телерадіокомпанії. Ця співпраця з російськими каналами дозволила регіональним телекомпаніям значно посилити свою присутність у медійному просторі областей, виконавши для себе ключове завдання наситити ефір телеканалу російською телевізійною продукцією та водночас розвивати власне мовлення.

З іншого боку, регіональні телекомпанії, надаючи пріоритет своїм власним інтересам, сприяли поступовій анексії національного інформаційного простору та реалізації геополітичних амбіцій сусідньої держави щодо України взагалі та окремих її територій зокрема [8]. Це відбувалося за участю регіональних медіа, які, ігноруючи чисто українські національні інтереси, приводили до посилення впливу зовнішніх чинників на медійну картину країни та маніпулювання громадською думкою.

В одному із досліджень науковець Русиняк А.І. розглядає проблему залежності ЗМІ від політичної волі та її наслідки для інформаційної безпеки України. За даним дослідженням висвітлюються такі аспекти, як фінансова залежність редакцій, обмеження свободи слова, порушення журналістської етики, викривлення реальності, маніпуляції з громадською думкою, монополізація інформаційного простору, приховування справжніх власників ЗМІ, відсутність прозорості онлайн-видань. Таким чином, така ситуація підриває національні інтереси України та сприяє російській інформаційній агресії. Автор також пропонує дослідити ситуацію у регіонах у розрізі сходу, центру, півдня і заходу країни [5].

Про існування монополії на ринку медіа простору Донецької та Луганської областей та її вплив на інформаційну та національну безпеку України звертали увагу ще в 2016 році. Прикладом можемо навести, як один медіахолдинг, що належить бізнесмену Р. Ахметову, контролював більшість регіональних телеканалів, газет та онлайн-видань, що створював загрозу для різноманіття та об'єктивності інформації [5]. Одним із наслідків даної проблеми було те, що східні області зазнали активної російської пропаганди, яка підірвала суверенітет, територіальну цілісність та євроінтеграційні прагнення України.

Для протидії російській пропаганді та дезінформації та задля забезпечення вільного інформаційного простору та інформаційної безпеки загалом, Україні варто дотримуватись таких рекомендацій як:

- 1) підтримувати розвиток незалежних, професійних та різноманітних ЗМІ, які дотримуються журналістської етики та принципів об'єктивності, балансу та правдивості інформації;
- 2) забезпечувати прозорість власності та фінансування ЗМІ, а також відповідальність власників та редакцій за порушення законодавства та прав громадян;
- 3) сприяти підвищенню рівня медіаграмотності та критичного мислення громадян, особливо молоді, щоб вони могли розрізняти факти від дезінформації та маніпуляцій;
- 4) розробляти та впроваджувати ефективні стратегічні комунікації, які б відображали національні інтереси, цінності та ідентичність України, а також просували її позитивний імідж у світі;
- 5) підтримувати інформаційну реінтеграцію територій, які зазнали окупації та гібридної агресії, шляхом забезпечення доступу до українських ЗМІ, проведення соціальних кампаній, залучення місцевих громад та лідерів думок.

Однак російська машина пропаганди не єдина яка здійснює антиукраїнську кампанію. По іншу сторону України працює не менш ефективне «Мінправи Орбана».

Немає сумніву, що хто спостерігає за угорськими мас-медіа, погодиться, що урядові наративи точно і безперервно повторюються скрізь створює своєрідний «телевізійний марафон», який також охоплює друковані та онлайн-медіа. І звісно, що в цій побудованій медіаімперії одним із «ворогів» Угорщини, на думку угорського прем'єра, є Україна [1].

Контроль над медіапростором, який має команда Орбана в Угорщині, дає можливість переконати багатьох у правдивості будь-якої брехні. Історії про «сотні та тисячі тіл закарпатських угорців у рефрижераторах» та подібні їм наочно підтверджують це. Або ж справа про обшуки СБУ в приміщеннях декількох угорських організацій, яку місцеві ЗМІ назвали «політичним тиском на угорську громаду та її лідерство». Цю інформацію поширювали не тільки угорські ЗМІ але й регіональні мас-медіа України («Карпатський об'єктив», «Mukachevo.Net», «Голос Карпат», «Прозак.Інфо» тощо), а офіційний Будапешт у особі голови угорського міністерства закордонних справ П. Сіярто використав як привід для викликання українського дипломата і заяви про необхідність реагування на дії України від НАТО та ОБСЄ [5, с. 166].

Чи не найвпливовішим угорським онлайн-медіа Закарпаття, які фінансуються урядом Угорщини або їй належать до дружніх до нього структур є новинний портал «Карпатаїа.та» і газета «Карпатаїа». Серед українських медіа найбільш дружнім до угорської влади є обласна філія «Суспільного», яка має програми угорською мовою, проте фінансується українським урядом [9].

На Закарпатті сумнівні повідомлення про політику Угорщини щодо російської-української війни також стали основним джерелом дезінформації, але безпосередньо фейків про «військові злочини» України на Закарпатті немає. Очевидно, що це пов'язано з активною боротьбою проти російської дезінформації під час війни, яка створює загрози також для розповсюдження угорських пропандистських наративів навіть у ЗМІ, які контролює Будапешт.

Більша частина маніпулятивних наративів про війну з початку повномасштабного вторгнення, які були виявлені під час аналізу «української» вибірки, акцентували на потребі «негайно припинити вогонь і встановити мир», а також на тому, що «поставки зброї тільки продовжать і погіршать конфлікт» [9].

Таким чином, в інформаційному просторі України та в контексті інформаційної безпеки існують серйозні виклики, пов'язані з активною дезінформаційною кампанією, яка проводиться не лише російською, а й угорською сторонами. Ця діяльність спрямована на формування відповідної громадської думки та має потенційно негативний вплив на стан національної безпеки країни.

Для ефективної протидії ворожій пропаганді, Україна повинна дотримуватися вище наведених рекомендацій та співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями для виявлення та протидії дезінформації, яка походить з-за кордону [3]. Необхідно здійснювати підтримку місцевих медіа, які можуть забезпечити об'єктивне висвітлення подій у регіонах, що сприятиме розбудові локальних спільнот та підвищенню інформаційної безпеки на місцевому рівні.

Заслуговує на схвалення позиція Андрія Русиняка про те, що регіональне телебачення має формувати свою програмну політику, виходячи з тематичних принципів та реалізовувати в своїх телепередачах національні та загальнолюдські цінності. Такий підхід зробить регіональне телебачення ефективним інструментом у системі національно-патріотичного виховання, протидії антиукраїнській політиці, розвитку, захисту, повноправного функціонування української мови, культури, духовності, створення українського національного інформаційного простору [5, с. 158-162].

Такі підходи щодо діяльності місцевих мас-медіа сприятимуть зміцненню інформаційної безпеки України на регіональному рівні та дадуть можливість забезпечити більшу стійкість суспільства до зовнішніх дезінформаційних впливів.

Висновки. У сучасному світі інформаційна безпека є невід'ємною складовою національної та міжнародної безпеки, особливо в умовах геополітичних конфліктів та активної інформаційної боротьби. Україна, знаходячись на перетині різних інтересів та конфліктів, стикається зі серйозними викликами у забезпеченні своєї інформаційної безпеки на регіональному рівні. Розповсюдження інформаційного впливу через засоби масової комунікації та Інтернет має потенціал як позитивного, так і негативного впливу на суспільство. Негативний вплив зумовлений активною діяльністю з боку зовнішніх акторів, таких як Російська Федерація та Угорщина, які використовують різноманітні методи, включаючи пропаганду та дезінформацію, для розхитування суспільної стабільності в Україні.

Розв'язання цих проблем вимагає комплексного підходу та спільних зусиль на національному та міжнародному рівнях. Важливими напрямками діяльності є підтримка

незалежних ЗМІ, підвищення медіаграмотності громадян, забезпечення прозорості та об'єктивності медіа, а також розробка ефективних стратегій комунікації, спрямованих на відстоювання українських національних інтересів та утвердження європейських цінностей.

Запровадження таких практик сприятиме забезпеченню інформаційної безпеки та підвищенню стійкості суспільства до зовнішніх дезінформаційних впливів, зміцнюючи тим самим стабільність та безпеку країни в цілому.

Список використаної літератури

1. Європейська правда. Міністерство правди Орбана. Як працює державна машина пропаганди в Угорщині та як формується потік брехні про Україну та Захід. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/05/26/7162473/> (дата звернення: 30.01.2024).
2. Кочубей Л. Інформаційна безпека держави: інструменти захисту українського інформаційного поля (на прикладі особливостей інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному Донбасі). *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2015. № 3. С. 145–164.
3. Кочубей Л. Особливості сучасних інформаційно-комунікативних технологій в Україні. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2017. № 3 (89), трав. черв. С. 44–70.
4. Леоненко Н. А., Поступна О. В. Інформаційна безпека України : механізми, сучасні виклики та загрози в умовах інформаційного глобалізму. *Bulletin of the National University of Civil Protection of Ukraine. Series: Public Administration*. 2022. Issue 2(17)2022. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2022-2-14> (дата звернення: 30.01.2024).
5. Русиняк А. І. Регіональні ЗМІ в політичній системі України: політологічний аналіз : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Івано-Франківськ, 2021. 253 с.
6. Соломін Є. Інформаційна безпека України: від анексії до концепції через війну на сході. *Теле- та радіожурналістика*. 2016. № 15. С. 68–72.
7. Marchenko K., Oryshaka O. Information Security of Human Life and Society in Conditions of War. *Central Ukrainian Scientific Bulletin. Technical Sciences*. 2023. Vol. 1, no. 7(38). P. 16–21. URL: [https://doi.org/10.32515/2664-262x.2023.7\(38\).1.16-21](https://doi.org/10.32515/2664-262x.2023.7(38).1.16-21) (date of access: 30.01.2024).
8. Solomin Y. Інформаційна безпека в умовах війни та втручань у медіасередовище. *State and Regions. Series: Social Communications*. 2023. № 2(54). С. 40. URL: [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2023.2\(54\).5](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2023.2(54).5) (дата звернення: 30.01.2024).
9. The Orbán regime's influence on the Hungarian minority communities' public discourse in Romania, Serbia, Slovakia and Ukraine. *Media hegemony and the export of disinformation across the border*. URL: https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/DisinfoHunfluence_Study_20231219.pdf (date of access: 30.01.2024).

REGIONAL ASPECTS AND CHALLENGES IN THE FIELD OF INFORMATION SECURITY OF UKRAINE: ANALYSIS OF FEATURES AND POSSIBLE PROTECTION SCENARIOS

Ihor Dotsiak

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Faculty of History, Political science and International Relations,
Department of Political Science
Shevchenko str., 57, 76001, Ivano-Frankivsk, Ukraine*

This research article is devoted to the analysis of regional aspects and challenges in the field of information security of Ukraine, especially in the context of hybrid warfare. After all, information security is not homogeneous for all regions of Ukraine, but depends on a number of features, such as ethnic, linguistic, cultural, religious, political and economic composition of the population, the level of media literacy and critical thinking, accessibility and quality of information resources, and the influence of external actors. In particular, due to the lack of scientific research that would comprehensively analyse regional aspects and challenges in the field of information security of Ukraine, as well as offer possible protection scenarios in accordance with the specifics of individual regions.

The article examines the main information threats, primarily from the Russian Federation, as well as threats in the information space originating from Hungarian media resources. In particular, the role of regional media in shaping the media picture of the country is considered.

The study determines the levels of vulnerability to information influences, examines the mechanisms and consequences of the spread of the Russian television signal in the border areas, as well as the use of satellite broadcasting, Ukrainian cable TV operators and regional television and radio companies. In the context of this study, attention is paid to the role of regional media in strengthening the influence of external factors on the country's media picture and manipulating public opinion. It is proposed to examine the situation in the context of individual regions, and offers possible scenarios and recommendations in accordance with the specifics of individual regions.

The author emphasises the need for a comprehensive approach and joint efforts at both the domestic and international levels to effectively counter propaganda and disinformation and strengthen Ukraine's information security.

Key words: information security, regional dimensions, hybrid warfare, information influences, regional media, mass media, information warfare.